

CAPUT XXVII.

Solvuntur objectiones.

Restat ut objectiones adversariorum diluimus, quae sunt partim ex Scriptura, partim ex Patribus, partim ex ratione. Primum igitur ex Scriptura tria proferunt argumenta. Primum negativum, quia Scripturæ nosquam tradunt septem esse Sacraamenta. Secundum affirmativum, quia Scripturæ duo tantum Sacraamenta esse docent. Nam Joan. XIX, ex latere Christi fluxerant sanguis et aqua, id est, (ut exponunt Chrysostomus, Cyrillus, et Theophylactus eum locum, et Damascenus lib. IV. de fide cap. 10. et Augustinus lib. II. de symbolo cap. 6. et tract. 9. in Joannem, et alii.) Eucharistia et Baptismus. Tertium, quia Scripturæ non solum non ponunt septem, et ponunt tantum duo, sed etiam negant esse septem. Nam Apocal. XVII, Angelus vocat Sacraumentum bestiam, que septem capita habebat; ex quo significari videtur septem numerum Sacramentorum ad Antichristum pertinere, qui per eam bestiam designatur. Hæc sunt argumenta Kennitii ex Scriptura, que ipse habet in 2. par. Exam. pag. 18. et 30. Sed hec levia sunt.

Ad Primum supra respondimus, Scripturam neque septem, neque duo, neque tria, usquam expresse numerare.

Ad Secundum, locus ille Joannis non male ita exponi potest, ut significentur per sanguinem, et aquam, Eucharistia, et Baptismus, ut exponunt fere Graeci omnes, sed non propterea excluduntur cetera, Sacraamenta. Solum enim duo posita sunt, quia sunt illa magis communia, et magis principalia, et ex illis poterat idem iudicium de ceteris fieri. Sicut etiam Hebr. VI, Paulus duo tantum ponit Sacraamenta, Baptisma, et manum impositionem, id est, Confirmationem: *Non rursus jacentes fundamentum penitentie ab operibus mortui, et fidei ad Deum, Baptismatum doctrinam, impositionis quaque manum* (1). Ubi per manum impositionem intelligent Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, et alii Confirmationem, quæ dabatur post Baptis-

mum, nec meminit Eucharistiae, quæ simul dabatur (ut etiam modo datur cum baptizantur adulti) cum Baptismo, et Confirmatione.

Dico tamen Secundo, non esse necessarium sequi illam expositionem Græcorum de sanguine, et aqua. Alii enim æque magni exposites alter exponunt. Cyrillus, Catechesis 3. et Hieronymus in epist. 83. ad Oceanum, intelligunt per sanguinem, et aquam, significata esse duo Baptismata, unum in sanguine, id est, Martyrium, aliud in aqua. Ambrosius lib. X. in Lucam cap. 103. et Leo epist. 4. et Augustinus, ac Beda in cap. XIX Joannis, intelligunt per sanguinem, redemptionis pretium, per aquam, Baptismum. Et hæc videtur maxime litteris exposito, ut nimis intelligamus ex Christi latere fluxisse, Baptismum, qui omnem suam vim habet ex Christi sanguine. Nam ideo non dixit: *Exivit aqua, et sanguis, ut ordo postulabat, si ageretur de Baptismo, et Eucharistia, cum Baptismus præcedat Eucharistiam; sed dixit: Exivit sanguis, et aqua, id est, pretium, et applicatio illius pretii.* Quod etiam confirmatur ex illo I Joan. V: *Hic est, qui venit per aquam, et sanguinem, Jesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua, et sanguine* (2). Ubi videtur ipsem Joannes explicare mysterium, quod posuerat, Joan. XIX, et simul ostendere differentiam inter Baptismum Christi, et Joannis, quod Joannes venerit in aqua solum, id est, Baptismum attulerit non efficacem. At Christus attulerit Baptismum efficacissimum, cum aquam dederit sanguini admisum.

Ad Tertium respondeo, blasphemum esse Kennitium, cum Sacramenta Christi capita bestie esse dicunt. Nam cogitur, velit nolit, ea etiam Sacraamenta numerare inter capita bestie, quæ ipse habet pro veris Sacramentis, nimis Baptismum, et Eucharistiam: hec enim sunt ex numero illorum septem. Adde, quod Joannes non dicit septem illa capita esse septem Sacraamenta, sed unum Sacramentum: *proinde, (si licet nugari) id magis quadraret in Lutherum, qui unum Sacramentum esse dixit, et plura signa Sacramentalia.* Denique ipsem Joannes septem illa capita septem reges interpretatur. Ex quo ruit totum edificium blasphemie Kennitianæ.

(1) Hebr. VI, 1 et 2. — (2) Joan. XIX, 34; I. Joan. V, 6.

CAPUT XXVII.

Jam ex Patribus. Primo, Calvinus lib. IV. Instit. cap. 19. §. 3. dicit, veteres cum loquuntur proprie de Sacraementis, duobus contentos esse, Baptismo, et Eucharistia. Id probat ex Augustino lib. III. doctrin. Christianæ cap. 9. et epist. 418. Addit Calvinus probationem. Nam Augustinus solet, ut plurimum querere mysteria in numeris: « Imo, inquit Calvinus, in observandis numeros curiosior esse solet, quam necesse foret: et tamen de isto numero septenario Sacramentorum nihil unquam scriptis. »

Kennitius in 2. par. Exam. pag. 23. et sequentibus, tria asserit ex Patribus. Primo, si proprie loquamus de Sacraementis, vetustissimos Patres non agnoscunt nisi duo, Baptismum, et Eucharistiam. Id probat ex Justino, Apologia 2. ex Ireneo, ex Tertulliano lib. I. et 4. in Marcionem, et de corona militis, item ex Cyrillo in Catechesibus, ex Ambrosio, in lib. de Sacraementis, et de his, qui initiantur mysteriis; qui duo auctores ex professo tractant de Sacraementis, et tamen non ponunt nisi duo.

Secundo, affirmit Patres recentiores ponere plura Sacraamenta, quare duo, sed pauciora, quam septem, proprie loquendo de Sacraementis. Id probat ex Dionysio, quem dicit a nobis fingi esse Areopagitam, qui in Ecclesiastica hierarchia, quatuor tantum Sacraamenta exponit, Baptismum, Eucharistiam, Confirmationem, et Ordinem. Item ex Gregorio can. multi sacraarium 1. q. 4. apud Graianum, qui tria ponit, Baptismum, Chrismum, Eucharistiam. Item ex Rabano, et Paschasio de cena Domini. Denique in incerto Auctore, qui sub nomine Cypriani, scripsit de operibus Cardinalibus Christi. Is enim in sermonibus de cena Domini, de ablutione pedum, et de Chrismate, pauciora ponit, quam septem.

Tertio affirmat, Patres, cum largo modo de Sacraementis loquuntur, plura numerare, quam septem; et probat ex variis locis Augustini. Ex quibus omnibus colligitur, neque proprie, neque improprie loquendo Sacraamenta esse septem apud veteres, sed vel pauciora, vel plura.

Respondeo primum ad hec omnia, nullum ex Patribus scripsisse unquam Sacraamenta non esse septem; aut esse tantum duo, vel tria, sed solum ad suum propositum mentionem fecisse aliquorum Sacraemento-

rum, de aliis nihil dixisse. Non autem pugnant cum Theologis, qui septem asserunt Sacraamenta, ii qui neque septem esse negant, neque dicunt tantum esse duo, vel tria. Addit quod iidem Patres in multis locis unius tantum Sacramenti mentionem faciunt: in aliis locis nullius. Quare secundum Kennitii Dialecticam, oportet colligere unum esse Sacraumentum, aut etiam nullum. Satis igitur esse debet, quod Patres in variis locis, aut certe vari Patres ejusdem etatis omnium septem Sacramentorum alicubi meminerint, ut nos supra ostendimus. Hac solutione premissa respondeo etiam ad singulos Patres.

Ac primum ad Augustinum testimonia a Calvino citata, dico, Augustinum in illis duabus locis non dicere esse tantum duo, sed ponere duo, loco exempli. Id quod patet ex iisdem locis. Nam lib. III doctrinae Christianæ, c. 9. si habet Augustinus: « Paucia pro multis, eademque factu facilima, et intellectu augustissima, et observatione castissima ipse Dominus, et Apostolica tradidit disciplina, sicuti est Baptismi Sacraumentum, et celebratio corporis et sanguinis Domini. » Ubi vides particulum (sicuti) aperte indicare ista esse exempla. Sic etiam in epist. 118. ubi Augustinus dixit, nos habere Sacraamenta numero paucissima, significante præstantissima, observatione facilima, subiungit: « Sicuti est Baptismus, et communicatio corporis Domini, etsi quid aliud in divinis litteris commendatur. Ubi etiam vides exempla esse, et indicare etiam plura esse, quam duo; quod clarius repetit in Psal. CIII, concione 1. in illa verba: *Qui tegit aquis superiore eius* (1). » Respic, inquit, ad munera ipsius Ecclesie, minus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, in ceteris sanctis Sacraementis. Et in epist. 419. ad eundem Janarium, c. 7: « Ad celebrationem, inquit, Sacramentorum utilium de sensibilibus rebus, aqua, frumento, vino, et oleo. » Ubi vides numerari materias omnium Sacramentorum, excepta Preuentia, et Matrimonio, quea duo non habent ullam materiam consecratam.

Addit quod Augustinus etsi in quibusdam locis non meminerit, nisi duorum, tamen alibi expresse ponit plura; et presertim de Confirmatione, et de Ordine affirmit illa esse Sacraamenta, sicut est Baptismus, lib. II

(1) Psal. CIII, 3.

contra litteras Petilianas, c. 404, et lib. II contra epist. Parmenianis, c. 43. Mentitur igitur Calvinus impudenter, cum dicit, Augustinum duobus tantum Sacramentis esse contentum.

Ad Confirmationem retorqueo argumentum in auctorem. Nam si S. Augustinus tam duos Sacra menta esse credit, et erat curiosior, quam oportet in mysteriis numerorum; cur non indicavit, quae mysteria lateant in binario numero Sacramentorum? Praterem non est verum, S. Augustinus tam curiosum fuisse, ut dicit Calvinus, in mysteriis numerorum. Non enim ignorabat esse duodecim articulos fidei, tres virtutes Theologicas, decem praecepta dea logi, et alia id genus multa, de quorum tamen numerorum mysteriis, nihil Augustinus scriptis. Sic igitur neque scriptis de mysteriis septenarii numeri Sacramentorum, ne Calvinus nimis eum curiosum in his rebus appellareret.

Venio ad loca citata a Kemnitio. Ad locum Justini Respondeo, Justinum in Apologia illa tantum meminisse duorum Sacramentorum, quia id requirebat argumentum illius operis: respondet enim iis, qui obiciebantur a Gentilibus. Gentiles autem duo quedam obiciebant. Primo, quod Christiani essent athei, quia non colebant Deos. Secundo, quod in suis conventiculis multa turpia, et scelerata agerent, ac praecipe, quod humanas carnes vorarent, et ideo ad suam Synaxim non admitterent ullos preter suos. De quibus calumnis vide etiam Tertullianum in Apologetico, Athenagoram in Apologia, et Minutium in Octavio. Justinus igitur ad illa duo respondet, et ideo in maxima parte Apologie tractat de fide, ac doceat, Christianos non esse atheos, cum colant tres divinas personas, et præterea venerentur Angelos etc. Deinde in altera parte tractat de Synaxi, et obiter meminist Baptismi, ut debeat solis baptizatis licere interesse Synaxi; et breviter exponit quid Christiani agant singulis Dominieis diebus in sua Synaxi, ubi necessario disserere debuit de Eucharistia, quia hoc mysterium præcipuum est in Synaxi, et de hoc potissimum male audiebant Christiani; putabantur enim vesci carnibus aliquibus pueruli. De aliis Sacramentis non fuit opus, ut quidquam diceret, quia illa partim erant ignota Gentilibus, partim sine ea nullum exercabantur.

Ad Irenæum Respondeo, Irenæum num-

quam instituisse disputationem de Sacramentis, sed pro locorum opportunitate modo meminisse unius, modo alterius. Nam lib. I, c. 9, tractat de Eucharistia, refellens deliramenta Marci cuiusdam circa Eucharistiam, c. 18, tractat de Baptismo refellens deliramenta aliorum ejus temporis hereticorum circa Baptismum. Rursus lib. IV, c. 32, 33 et 34, tractat de sacrificio legis veteris et novae, et ideo simul agit etiam de Eucharistia. Item lib. I, c. 2, tractat de penitentia, et lib. III, c. 4, meminist Confessionis. Neque obstat, quod non vocet Penitentiam Sacramentum: nam nec Baptismum, aut Eucharistiam vocat Sacramenta.

Ad Tertullianum idem dici posset; non enim instituit usquam disputationem de Sacramentis: sed præterea perspicue distinguuntur in libro de resurrectione carnis quatuor diversa, Baptismum, Chrismam, Eucharistiam, Ordinationem. Neque valet glossa Kemnitii, quod Tertullianus Christum, et manus impositionem non faciat nova Sacra menta, sed velit esse cæremonias Baptismo annexas. Nam Tertullianus distinguunt illa quatuor, et tribuit singulis proprios effectus. Et præterea, si de cæremoniis Baptismi age ret, non ponaret manus impositionem post Eucharistiam.

Sed videamus loca a Kemnitio adducta. Primo, adferit librum primum in Marcionem. Sed locus ille pro nobis est: non enim dicit in eo libro usquam duo esse Sacra menta, sed dicit in Sacramentis Deum ut voluisse aqua, pane, et oleo; quæ sunt materiae, quæ conseruant in quinque Sacra mentis. Nec meminist Tertullianus aliorum duorum, quia solum volebat ostendere, Deum nostrum esse verum Creatorem elementorum, et non esse atheos, cum colant tres divinas personas, et aliarum rerum sensibilium, contra Marcionis errorum, qui id negabat. Id autem probat egregie; quia si res istas creasset aliud Deus, non ies uteretur Deus noster in Sacramentis suis.

Secundo, adducit librum quartum contra Marcionem, ubi in margine ad num. 51. est annotatione B. Rhenani: «Baptismus, et Eucharistia, duo Sacra menta primitivæ Ecclesiae.» Que annotatione Kemnitium decipit: non enim eo loco Tertullianus dicit tantum esse duo ista Sacra menta, sed reprehendit Marcionem, quod ad hæc Sacra menta non admitteret, nisi eos, qui damnabant conjugium.

Tertio, adducit librum de corona militis,

ubi etiam non nominantur, nisi Baptismus, et Eucharistia. Sed non advertit Kemnitius in eo libro non agi de Sacra mentis, sed de cæremoniis Ecclesiae, que non habentur ex Scriptura, sed ex traditione. Unde ibi enumerat varias traditiones circa haec Sacra menta; et ne putaremus non esse alia Sacra menta, vel alias cæremonias, addit: «Harrum, et aliarum ejusmodi disciplinarum, si legem postulas Scripturarum, nullam inveneries; traditio tibi obtindit auxilia, consuetudo confirmatrix, et fides observatrix.»

Ad Cyrilum, et Ambrosium dico duo. Primo, falsum esse eos duo tantum Sacra menta agnoscere: uterque enim in libris a Kemnitio citatis, meminist Chrismatis, tamquam Sacramenti a Baptismo, et Eucharistia distincti; ut patet ex Cyrillo Catechesi 3, et ex Ambroso, lib. III. de Sacramentis, cap. 2, et de iis qui mysteriis initiantur, cap. 7.

Secundo, dico non esse mirum, si isti auctores in his libris de tribus tantum Sacra mentis tractant: scribunt enim ex professo de Catechumenis, et eos instruunt de his rebus, quæ sunt tempore Baptismi. Porro cum baptizantur adulti, tria Sacra menta eadem die illi ministrantur, Baptismus, Confirmationis, et Eucharistia: id quod certum est, tunc ex præ, quæ hodie est in Ecclesia, tunc ex libris eitatis Ambrosii, ubi totum ordinem Baptismi, et rerum consequentium describit. Unde Amphiliochus in vita S. Basilii, ita de illius Baptismo scribit: «Baptizavit, inquit, Episcopus Maximinus Basilium, et Eubulium, atque ungens eos sancto Chrismate, tradidit eis vivificantem communione.»

Ad Dionysium Areopagitam dico, cum tantum disserere in eo libro de Hierarchia Ecclesiastica, ut ipsum nomen indicat, ac de solemnibus actionibus Hierarchie, id est, Episcopi. Itaque tractat de Baptismo, et Eucharistia, que solemni ritu Episcoporum administrare solet. Item de Consecratione olei, de Ordinatione clericorum, que a solis Episcopis fieri possunt: cetera tria omisit. Nam extrema uenatio, privativa a presbitero confertur: Matrimonium non éget, quod es sentium suum ministerio Sacerdotum, tam etiæ presentia Parochi ex decreto Concilii Tridentini omnino requiratur: et benedictio, quam novis nuptiis dare solet Ecclesia, a presbytero privativè celebratur. Denique Penitentiam solemniter quidem olim Epis-

copi imponebant, et deinde in sancta hebdomada poenitentes absolvebant: sed videtur id ceperisse post Apostolorum mortem, cum peccata multiplicari ceperint. Quare hoc potius est argumentum antiquitatis horum librorum. Nec tamen ignoravil Dionysius Sacramentum Penitentie, cum ejus meminist in epist. ad Demophilum.

Ad Gregorium dico, verba illius Canonis non videri Gregorii, nec enim in ejus operibus inveniuntur: existant autem apud Isidorum, lib. VI Etymologiarum, c. 19. sed eiuscumque sint, non ponit ille auctor, nisi exempla quadam.

Rabanus in libris de institutione Clericorum, tractat de Sacra mentis omnibus, que convenienti Clericis, lib. I, c. 6. de Ordine, ibidem, c. 24. de Baptismo, Confirmatione, et Eucharistia, lib. II, c. 29. de Penitentia, ibidem, c. 41. de Extrema unctione. Matrimonium solum omisit, quia ad Clericos non pertinet.

Pascasius in libro de coena Domini, quid mirum, si non tractet nisi de Eucharistia, cum hoc solum requirat argumentum illius libri? Denique Cypriani, seu quicunque sit auctor sermonum de operibus Cardinalibus Christi, non meminist omnium Sacra mentorum; quia solum explicat mysteria, quæ Ecclesia recolit vel celebriat in die Coena Domini; quæ sunt Eucharistia, ablutione pedum, reconciliatio penitentium, et confectio Chrismatis. Vide sermones de coena Domini, de ablutione pedum, et de Christmate. Ad alia loca Kemnitii nihil opus est respondere: fatemur enim Sacra menta largo modo sumpta esse plura quam septem.

Ultimo loco Kemnitius argumentatur ex ratione, ac probat duo tantum esse Sacra menta, quia duobus tantum convenit definitio Sacra menti. Sed ut hoc possit efficiere, fingit sibi novam definitionem, eamque longissimam: tot enim particulas in ea posuit, quot sufficiere videbantur excludenda quinque Sacra menta. Sed hanc definitionem nos supra diligenter refutavimus in disputatione de definitione Sacra menti.

CAPUT XXVIII.

*De ordine, et comparatione Sacramentorum
novae legis inter se.*

Unum hoc superest ad finem questionis de numero Sacramentorum, ut eorum etiam ordinem ostendamus. Est enim unus ex Lutheranorum erroribus, non esse unum Sacramentum alio praesentius: ita enim loquitur Lutherus in lib. de instituendis ministris ad Pragenses: « Unum Sacramentum altero dignius esse non potest, cum eodem verbo Dei omnia constant. » Quod idem majori ratione dicere coguntur Calvinistæ, qui cum in Eucharistia non ponant Christi corpus, nisi tropice, non est ulla ratio, cur eam Baptismo anteponant. Sed nec Lutheranitionem habent, cur Eucharistiam anteponant Baptismo. Etsi enim fatentur in pane esse verum Christi corpus, tamen idem corpus Christi coguntur eodem modo ponere in aqua Baptismi, cum ubique illud ponant. Sicut etiam non est ratio, cum eundem effectum utriusque Sacramento tribuant, nimis obsignare promissiones ad alendam fidem.

Contra hunc errorem posuit Concilium Tridentinum sess. VII, can. 3. in quo dicitur anathema iis, qui septem Sacra menta novae legis paria faciunt. Circa quem Canonem, et totam hanc rem, pauca quedam notanda sunt. Primum est, Calvinum in Antidotico, et Kemnitum in Examine II. par. pag. 75. et sequentibus, omnino dissimulasse statum questionis præsentis, et rem totam ad jocum, et calumnias vertisse. Nam uterique dicit hunc canonem a se maxime servari, cum ipsi non faciant paria septem Sacra menta, immo tantum discrimine ponant inter Baptismum, et Eucharistiam ab una parte, et cetera quinque ab altera, ut priora duo Christi institutionem esse dicant, reliqua vero hominum inventa. Sed hoc (ut dixi) est dissimulare statum questionis. Concilium enim cum dicit anathema iis, qui septem Sacra menta faciunt paria, non vim facit in numero septenario, sed in ratione Sacra menti: hic enim est sensus canonis: Si quis Sacra menta novae legis, que in I. can. septem esse diximus, paria facit, ita ut non

sit unum alio dignius, anathema sit. Esse autem hunc sensum patet, tum quia Concilium suis canonibus Lutheranorum errores damnat; error autem Lutheranorum non est, quod parem faciant Baptismo Confirmationem, aut aliud ejusdem generis eorum, que ipsi non habent pro Sacra mentis, sed quod inter Baptismum, et Eucharistiam discrimen dignitatis non ponant; tum etiam id patet ex ipso Concilio. Nam infra sess. XIII, c. 3. asserit Eucharistiam excellere omnibus aliis Sacra mentis, quam corporationem non facit Concilium in aliis.

Nota secundo, Kemnitum dissimulata vera causa hujus canonis, alias quasdam ponere, nimis quod Concilium renovare voluerit antiquam contumeliam, quod sellat Christia prestat Baptismo. Item quod Ordinis Sacra mentum antecelet ceteris, quia secum adfer pinguæ prebendas. Denique quod Ordinis Sacra mentum tanto sit excellentius conjugio, ut simul cum eo manere non possit. Sed ista omnia mere calumnia, ac meræ nugæ sunt auctoribus suis dignissimæ. Nam Concilium, ut dixi, præcipue intendit damnare errorem Lutheranorum de paritate Baptismi et Eucharistiae: atque ad hoc responderem debuissent isti censores. Neque dicimus Sacra mentum Ordinis pugnare cum Matrimonio Sacra mento, sed actum Matrimonii habere aliquid indecens in sacerdote. Nam si laici continere debent ab uxore ad tempus causa orationis I. Corinth. VII. certe actus conjugij impedit orationem, et multo magis sacrificium. Alioqui veros conjuges, sed continentis, ordinamus sacerdotes.

Nota tertio, Sacra menta septem, licet sint ejusdem generis, et proinde omnia vere, et proprie Sacra menta: tamen differre specie, et secundum varias rationes nullum esse, quod aliqui alteri non prestat. Nam Baptismus excellit omnibus, quoad effectum remittendi peccata: nam remittit peccatum originale, quod nullo alio Sacramento remittitur: item remittit omnia actualia, et omnem penam eius debitam, quod non faciunt Sacra menta cetera.

Confirmatio excellit omnibus, et ipsi etiam Baptismo (etiamsi nolint Lutherani) quoad effectum gratiae ad bene operandum. Nam in eo Sacramento conferunt plenitudo Spiritus sancti, et est Confirmatio quedam perfectio, et consummatio Baptismi: presupponit enim totum effectum Baptismi, et su-

CAPUT XXIX.

peraddit gratiam copiosiorem. Unde Apostolis dicitur Luc. ult: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto* (1). Et ante Confirmationis effectum, quam accepertur in die Pentecostes, licet baptizati essent, timidissimi erant, ita ut omnes in passione fugerent; postea vero acceptio Spiritu sancto, facti sunt robustissimi. Quare Cyprianus lib. II. epistol. 1. et Cornelius in epist. ad Fabium apud Eusebium lib. VI. hist. cap. 33. non timuerunt dicere non esse plane sanctificatos, nec perfectos Christianos, qui carent Sacramento Chrismatis; etiam hanc vocent Calvinus et Kemnitius veterem confirmationem.

Eucharistia excellit omnibus, quoad ipsam substantiam Sacra menti. Nam cetera constant ex re sensibili, et virtute quadam agendi sibi a Deo communicata per motum: at Eucharistia non solum virtutem quamdam operativam, sed ipsum Christum auctorem illius virtutis vere continet.

Poenitentia excellit ceteris necessitate, sola Baptismo excepto, cum quo est illi haec excellencia communis.

Extreme unctione aliquo modo excellit Poenitentia, quoad effectum gratiae, sicut Confirmationis Baptismo. Nam presupponit totum effectum poenitentiae, et superaddit gratiam copiosiorem, quæ non solum posset delere omnia peccata si adcessent, sed etiam tollit reliquias peccatorum.

Ordo excellit omnibus, excepta Confirmatione, ratione ministri; nam solum ab Episcopo conferri potest. Imo etiam videtur excelleri in hac re Confirmationi. Nam Confirmatione aliquando ex dispensatione conferatur a simplici sacerdote: Ordines autem sacri, ac presertim Sacerdotium, numquam nisi ab Episcopis conferuntur. Præterea Ordo cetera præstat, quod aliquid sibi proprium, quia constituti homines in gradu sublimiore, quam sint ceteri Christiani, non (ut nugatur Kemnitius) quia prebendas pinguis secum adferat.

Denique Matrimonium excellit significacione: significat enim Christi unionem cum Ecclesia: Unde ab Apostolo magnum Sacra mentum appellatur Ephes. V.

Nota quarto, simpliciter Eucharistiam omnibus excellere: nam ejus excellencia est in ipsa Sacra mentis substantia. Et præterea est hoc Sacra mentum consummatio omnium

Sacramentorum, unde etiam post singula conferri solet, quando ea traduntur adulis: de qua re alibi dicendum erit.

Nota quinto, ordinem, quem servat Concilium in Sacra mentis numerandis, non esse ordinem dignitatis, sed primo ponit quinque, quæ ad omnes pertinent, deinde duo, quæ non ad omnes: et quidem in primis quinque servari ordinem temporis, quo ex natura sua sumi deberent. Primo enim datur Baptismus. Secundo Confirmationis. Tertio Eucharistia: hic enim ordo servatur cum baptizantur aduli, et est ordo naturalis. Quarto datur Poenitentia, si contingat peccare post Baptismum. Quinto Extrema unctione in fine vita. Post ista quinque, quæ sunt omnibus communia, ponuntur alia duo, que non convenient omnibus, Ordo, et Matrimonium; et quidem prius Ordo, quam Matrimonium, quia Ordo est excellentior: hie enim non debuit haberi ratio temporis, cum non conjugantur hæc duo Sacra menta in uno homine, nisi per accidens.

CONTROVERSIA VI.

DE CEREMONIIS SACRAMENTORUM IN GENERE.

De ritibus singulorum Sacramentorum suis locis agemus; hic tantum de ritibus in genere disputandum est. Quam postremen controversiam disputare instituimus, tum quia res dignissima est, que sciatur, tum etiam ut nullus sit canon Concilii Tridentini de Sacra mentis in genere, quem non defendimus; hactenus enim omnes defendimus, præter ultimum, qui dicit anathema iis qui ceremonias Ecclesiæ, vel contemnunt, vel sine peccato prætermitti posse putant.

Erunt autem quatuor partes hujus questionis. Prima de nomine, definitione, et partitione ceremoniarum. Secunda de statu cause, et hereticorum erroribus, et mendacibus. Tertia de explicatione, et probatione veritatis. Quarta de objectionibus adversariorum.

(1) Luc. XXIV, 40.

CAPUT XXIX.

*De nomine, definitione, et partitione
cæmeriarum.*

Quod ad primum attinet, notanda sunt quedam pro statu cause intelligendis. Primum est, quid sit cæmeria. Est autem cæmeria actus externus religionis, qui non aliunde habet laudem, nisi quia fit ad Dei honorem. Religio enim, quæ est nobilissima moralium virtutum, tres habet actus, ut quævis alia virtus. Primo, actum internum elicitum, qui est velle Deo debitum honorem, et cultum dare. Secundo actum exteriorum interno respondentem, qui est quælibet externe actio, quæ non aliunde est bona, et laudabilis, nisi quia fit ad Deum colendum, ut sacrificium, genuflexio, et similia. Tertio, actum imperatum, id est, actum cuiusvis virtutis, qui a religione ordinetur ad Dei honorem. Hoe modo jejunia, elemosynæ, et alia id genus dici possunt actus religionis, quando fiunt ab colendum Deum, licet aliqui sint etiam actus aliarum virtutum. De hoc tertio acto dixit S. Jacobus cap. 4. religionem esse visitare pupilos, et immaculatum se custodire ab hoc saeculo; et S. Augustinus in Enchirid. cap. 3. dixit, Deum coli fide, et spe, et charitate. Ex his tribus actibus, primus nullo modo est cæmeria; tertius non est etiam cæmeria, nisi quatenus imperatur a religione, secundus est propriæ, et simpliciter cæmeria, et de eo tractamus hoc loco.

Quod autem ad nomen attinet: Cæmeriae apud Hebreos dicuntur בְּרִיתָם quod nomine proprie significat non tam ipsam extermam actionem, quam legem, seu statutum, quo actio illa praecipitur. Unde etiam in novo Testamento cæmeria Judicæ nomine legis appellari solent, ut Matth. XI: *Lex et Prophetæ usque ad Joannem, Galat. V: Testificor omni hominî circumcidentis, quoniam debitor est universæ legis faciente* (1). Eam vocem Graci redditum ubique per διατύπω, id est, justificationes, quia erant ritus ad hominem justificandum, et purgandum institute. Latinus interpres fere semper ver-

tit cæmeriam in Testamento veteri vocem Hebrewam בְּרִיתָם. Nomen autem hoc Latinum vel dictum est ab oppido Cære, ut volunt Livius lib. V. et Valerius Maximus lib. I. cap. 4, quod in eo oppido Sacra Romana servata sint, quo tempore Galli Romam diripiuerunt; vel forte rectius dictum est a carendo, ut sit cæmeria, quasi cæmeria, ut vult S. Augustinus lib. II. retractat, cap. 37, et Gellius lib. IV. cap. 9. et Macrobius lib. II. Saturnal. cap. 3. eo quod quedam cæmeria in abstinentia, et carendo posse sunt, qualis erat apud Judæos carere usu carnis suilla, et omnia fere vota Nazariorum, et aliorum, qui vini, et aliarum multarum rerum uso, et vota carebant.

Sed ad partitionem veniamus. Quinque sunt partitiones cæmeriarum. Prima partitio sumitur a fine seu effectu. Quedam enim instituuntur ad justificandum, ut Sacra menta, et de his modo non agimus: quedam ad alios quosdam effectus spirituales, ut ad dæmones coercendos, ut exorcismi, aqua benedicta etc. quedam ad solum ornatum, et significationem, ut vestis alba neophytorum, lumina cereorum etc. et de his agimus.

Secunda partitio sumitur ab accidentibus, id est, ab institutore. Quedam enim sunt ab ipsa natura quodammodo institute, que naturales dici possunt: quale est respirare in colum, tollere manus, flectere gena, tundere pectus cum Deum oramus: ista enim natura ipsa docet, unde etiam communes sunt etiam Genitilibus, et quibuscumque sectis. Quedam sunt a Deo institute, ut multæ in Testamento veteri, et Sacra menta quedam in novo; atque haæ divinae cæmeriae appellantur. Quedam denique sunt ab Apostolis, vel eorum successoribus institute, quæ dicuntur Ecclesiasticae. Et similis est partitio verborum; sunt enim cæmeriae quedam verba visibilia. Videamus enim quedam voces esse naturales, ut sunt ea, quibus variis effectus exprimimus; nam omnes eodem modo plorant, suspirant, rident etc. alias a Deo institutas, ut Genes. I. nomen coeli, terræ, maris, et alii nomina aliquorum magnorum virorum; denique alias ab hominibus institutas, ut Genes. II. Adam imposuit nomina animantibus.

Tertia partitio sumitur a causa formalis. Quedam enim cæmeriae sunt immediate

(1) Matth. XI, 13; Galat. V, 3.

cultus Dei, ut sacrificium, oratio, adoratio etc. quedam disponunt ad colendum Deum, ut jejunia, coelibus, vita asperitas etc. quedam sunt instrumenta divini cultus, ut tempora, arcæ, calices etc.

Quarta partitio a causa materiali, seu ab objecto materiali. Quedam enim cæmeriae versantur circa personas; ut exorcismi, insufflationes, aspersio cineris etc. quedam circa locum, ut consecratio templi; quedam circa tempus, ut dies festi, vigiliae, Quadragesima, et sic etiam sunt tempora determinatae Sacramentorum celebrationi: quedam circa modum, ut quod Latine Sacra menta ministrantur; denique quedam circa res ipsas, ut benedictiones aquæ, olei, vestium, palmarum etc.

Quinta partitio sumitur ab accidentibus, ut quod aliae sint universales, aliae particulares, ut jejunium Sabbathi temporibus S. Augustini servabatur Romæ, non Mediolani; et contra loqui pedum post Baptisma, servabatur Mediolani, non Romæ. Vide Augustinum epist. 118. et Ambrosium lib. de Sacramentis III. c. 1. Item aliae temporales, ut abstinentia a sanguine, et suffocato, Actor. XV. aliae perpetuae, ut ritus Sacramentorum. Denique aliae in præcepto, aliae liberæ; de quibus vide Augustinum epist. 118.

CAPUT XXX.

De statu cause.

Jam ut statum cause intelligamus, observanda sunt tria. Primo non pauca esse, in quibus adversarii nobiscum convenient. Primo enim fatentur aliquas cæmerias necessarias esse ad Sacra mentorum administrationem, præter cæmerias, quibus continetur Sacra mentorum essentia. Secundo eas cæmerias esse adhibendas, quæ habent in Scriptura mandatum, vel exemplum, ut orationes, graffarum actiones, exhortationes, psalmiodiam: ista enim fuisse in usu Apostolorum, patet ex I Corinth. XIV. et I Timot. II. Tertio fatentur posse Ecclesiam statuere de his cæmeriis, quæ habentur in Scripturis, certum ordinem, et modum, quo servari debent, ne sit confusio. Ita Lutherus in lib. de piis cæmeriis, et in lib.

de formula Missæ. Calvinus lib. IV. Institut. cap. 10. §. 14. Kemnitius in Examine, 2. par. pag. 171. Denique idem probant tot agenda, quas singulæ fere Ecclesie ipsorum ediderunt.

Secundo observandum est, multa ab adversariis reprehendi in doctrina de cæmeriis Catholicorum, sed omnia esse ipsorum mendacia, non dogmata nostra: quoque sunt haec omnia notanda, et separanda, ut versus cause status appareat.

Igitur Kemnitius in 2. par. Examin. pag. 157. et sequentibus, haec omnia nobis trahit. Primo, quod Concilium Tridentinum approbaverit quoscumque ritus ab hominibus excoigitatos, licet absurdissimos. Idem habet Calvinus in Antidoto hujus canonis. At falsum est: nam Concilium non approbat, nisi ritus receptos ab Ecclesia universalis, quos etiam ita approbat Augustinus epist. 118. ut dicat contra eos disputare esse insolentissimæ insaniae.

Secundo, quod asseramus relinendos ritus, qui pugnant cum Dei verbo. Tertio, quod Papa possit immutare Christi instituta. Quarto, quod sit peccatum mortale, et anathema dignum, mutare vel minimum in his cæmeriis. Idem habet Calvinus in Antidoto. Quinto, quod anteponamus humanas cæmerias divinis præceptis. Idem habet Calvinus lib. IV. Institut. cap. 10. et Confessio in Apolog. Augst. artic. 45. et ult. Sexto, quod putemus sine his ritibus humanis non habere Sacra menta veritatem, et efficaciam. Quod sane est mendacium impudentissimum: et idem tamen mendacium est apud Tilmanum Heshusum lib. de 600 erroribus Pontificiorum, tit. 10. errore 13. Septimo, quod singulis cæmeriis tribuamus vim aliquam spiritualem. Octavo, quod aliquibus cæmeriis tribuamus efficaciam Sacra mentorum, ut cereo Paschali. Simile quid habet Lutherus in ult. homil. de Baptismo, ubi dicit Catholicos putare aquam benedictum, et similes res consecratus, esse Sacra menta: quamvis contrarium idem Lutherus dicat in lib. de captivit. Babylon. cap. de ordine. Nono, quod præferamus cæmerias nostras ipsis Christi Sacra mentis. Idem habet Calvinus in Antidoto, ubi impudentissime mentitur, nos anteponere salem, et oleum, et sputum aquæ Baptismi. Decimo, quod Terullianus, et Cyprianus ex errore Montanistarum docuerint, exorcismos, et unctionem habere spirituales effectus. At

nihil tale docuisse Montanistas usquam legitimus : sed in Patribus omnibus passim id legitimus. Undecimo, quod Cyprianus et Cornelius tribuerint Unctioni effectum Baptismi, et quod postea, teste Magistro Señtentiarum, correcte fuerint ista opiniones, et nunc tamen a Concilio Tridentino iterum renovetur. Sed ista omnia mendacia sunt. Nam Cornelius, et Cyprianus non loquuntur de ceremoniis Ecclesiasticis, sed de Sacramento Confirmationis; et ei tribuant non effectum Baptismi, sed alium proprium. Neque apud Magistrum extat ullum verbum de correctione hujus sententiae; solum enim corrigitur error Cypriani de Anabaptismo lib. IV, sentent. distinct. 6.

His addunt ali quod sentiamus præcipuum Dei cultum in his ceremoniis consistere. Ita Calvinus lib. IV Institut. c. 10, §. 9. et 12. item Confessio Augustana art. 26. qui est de discrimine ciborum. Item per has ceremonias homines justificari, et in Christi locum quodammodo successisse. Ita Calvinus loco citato §. 13. et Apologia Confess. artic. 13. Sed haec omnia mendacia sunt, et ad statum questionis non pertinent. Fatemur enim omnes Catholici cæremoniis Ecclesiasticas non esse præcipuum cultum; nec ab illis pendere essentiam, et efficaciam Sacramentorum; nec habere vim justificandi, ut habent Sacra menta, prouinde inferiora esse Sacramentis, nec esse approbados ritus qui pugnant cum verbo Dei; nec esse nimis multiplicandas, ita ut sua multitudine obruant quodammodo religionem, cui servire debent. Ut enim agriculti cupiunt in vitibus præter uvas etiam pampinos, quibus ornentur, et adjuventur uvas; sed si nimium pampini crescent, et impediunt potius, quam juvent, eos resessant: ita faciendum esse in ejusmodi ritibus, docet Augustinus epist. 419. cap. 19. In his ergo cum adversariis convenimus.

Nota tertio, totam controversiam consistere in sex capitibus. Primum est, an sint aliqua cæremoniæ a Christo, vel Apostolis institutæ, quæ non habeantur in Scriptura, sed ex traditione sola cognoscantur. Secundum est, an cæremoniæ, quæ non sunt Sacra menta, habeant vim aliquam spiritualem, ut coercendi dæmones. Tertium est, an Ecclesia possit instituere novas cæremoniæ. Quartum, an possit eas ita instituere, ut teneant fideles, in conscientia eas servare, etiam citra scandalum. Quintum, an

ejusmodi cæremoniæ sint res bonæ, et meritoriae, et pars aliqua divini cultus. Sextum, an lingua Latina Sacra menta celebranda, et ministranda sint.

Ad hac omnia Catholici respondent affirmati ve, ad eadem capita, solo excepto tertio, omnes fere Lutherani, et Calvinistæ respondunt negative: de tertio inter se non convenient. Lutherus enim in lib. de formula Missæ, et in libro de piis, cæremoniis et Confessione Augustana art. 15. et 26. et Philippus in locis titulo de cæremoniis, et Illyricus in Apologia pro Confessione Antuerpiensi, cap. 10. et communiter Lutherani, fatentur posse Ecclesiam instituere alias cæremoniæ ad eruditio nem, et splendorem, et ordinem Ecclesiæ; modo absit obligatio, et opinio cultus. At Calvinus lib. IV Institut. c. 10, §. 11. contendit id non licet ullo modo, et idem sentire videtur Brentius in Confessione Wittenbergensi, c. de cæremoniis. Dicit enim, posse Ecclesiam instituere dispositionem concionum, lectionum, festorum, et aliarum rerum, qua secundum mandata, vel exempla Scripturarum celebrantur: sed non licet comminisceris novos ritus ad dumbrandom veritatem, jum in Evangelio patefactam; quales sunt interdui accendere cereos, ut vexillis, seu crucibus, ad significandam victoriam Christi etc. Idem denique satis apte docet Kemnitius, pagin. 166. Nam posteaquam dixit arduam questionem esse, an hominibus permisum sit, aliquos ritus quoconque consilio superaddere iis, quos Dei Filius instituit: subiungit, divinitus institutione nihil addendum, aut detrahendum esse; et eos qui addunt, id videri facere, quasi cæremoniæ a Christo institute, non sint satis idoneæ, et sufficienes.

CAPUT XXXI.

Explicatur, et defenditur veritas.

Nunc ut veritas explicetur, et probetur, adferemus aliquot propositiones. Prima: «Cæremoniæ alias Christus, vel Apostoli instituerunt, quas ex nulla Scriptura, sed ex sola traditione habemus.» Hæc probanda est fusius, cum de singulis agetur; nunc breviter probatur ex eo, quod Sacramentum

CAPUT XXXI.

Chrismatis sacrosanctum est, sicut Baptismi Sacramentum, ut Augustinus affirmit lib. II, cap. 104. contra literas Petilianæ: at Sacra menta solus Deus instituere potest; igitur Sacramentum Chrismatis Christus instituit: et tamen nusquam habemus in Scriptura mentionem Chrismatis. Item I. Corinth. XI Apostolus ait: *Cetera cum venero, disponam* (1). Et tamen nihil postea scriptis de ritu Sacramenti Eucharistie, de quo ibi agebat: neque credibile est cum non præstatisse, quod promiserat, aut ejus leges postea inferrisse. Quare B. Augustinus affirmat epist. 118. inter alias Apostolorum leges unam fuisse, ut Eucharistiam jejuni suscipiemus; idque cum aliis ritibus, quos Ecclesia servat Apostolum promisso, cum ait: *Cetera cum venero, disponam*. Basilus libro de Spiritu sancto, cap. 27. multa enumerat, ac primo loco signum crucis, quæ ab Apostolis instituta ad nos sola traditione non scripta venerunt. Pari ratione aquam vino miscendam in Eucharistia Christum ipsum instituisse assertor Cyprianus lib. II, epist. 3. et ex eo Augustinus lib. III. doctr. Christian. cap. 21. et tamen non habetur hoc expresse in ulla Scriptura. Sed de his alias.

Secunda propositio: «Aliqua cæremoniæ vim habent spiritualem.» De hac etiam alibi dicendum est; interim probatur de signo crucis. Nam omnes Patres passim affirmant frontem armadam, et munidam contra omnes insidias dæmonum; et miram ejus esse virtutem. Vide Tertullianum initio Scorpaci. Origenem homil. 6. in caput. XV. Exod. Cyprian lib. IV, epist. 6. Laetantium lib. IV, cap. 26. et 27. Nazianzenum orat. I. in Julianum. Nysseum in vita Gregorii Thaumaturgi. Epiphanius haeres. 30. Chrysostomum hom. quod Christus sit Deus. Ephrem in lib. de armatura spirituali. Palladium in hist. Lausiacæ, cap. 2. et 54. Hieronymum in vita Hilarionis. Sulptium in vita S. Martini. Augustinum lib. XXII de civit. Dei, cap. 8. Prudentium in hymno ante somnum. Paulinum Natali 8. Sed nomine aliorum audiamus Athanasium in l. de Incarn. et salutari adventu Domini: «Signo crucis, inquit, omnia magica compescuntur, et beneficia inefficacia fiunt.» Et infra: «Veniat, qui istorum dictorum experimen-

(1) I. Cor. XI, 34.

judicat. Nam nullo modo ulli spiritus audent haec signa contemnere, contremiscunt hec ubicumque illa prospexerint. » Hæc ille.

Tertia propositio: « Potest Ecclesia instituere novas cærenomias, non quidem ad justificandum impium, sed ad alios effectus spiritualis. » Nota pro explicatione, cærenomias ab Ecclesia institutas tribus modis posse esse utiles. Primo, ad ornandum, et representandum aliquod mysterium religionis, et eo modo juvandos rudiores; et de hoc inter Catholicos nulla potest esse dubitatio. Secundo, ad morbos curandos, et demones pellendos, et peccata venialis purganda, et alia id genus, idque per modum imprecatiōnis, et cum Ecclesia benedict candelas, palmas, agros etc. Ista enim valent ad effectus illos, ad quos instituuntur ex vi orationis Ecclesie, quæ sine dubio exaudiuntur; et de hoc etiam non est questio apud Catholicos. Tertio modo probabile est, posse Ecclesiam instituere ejusmodi cærenomias ad eosdem effectus per applicationem Christi meritorum; ita ut ex opere operato illos effectus producant, quomodo Sacraenta ex opere operato justificant. Christus enim sine dubio meruit Ecclesie sua non solum gratiam et gloriam, sed etiam omnia alia beneficia, que illi utilia esse possunt. Et quidem ad gratiam, et justificationem impii consequandam institut ipse Sacraenta, quibus applicentur ipsius merita; nec licet jam alia signa instituere ad effectum illum principalem: ad alia beneficia minora reliquit Ecclesia potestatem, ut instituat signa, quibus applicentur ipsius merita. Ita quidam disputant, sed non est hoc usque adeo certum, praserit cum videamus non habere signa ista infallibile effectum. Quamquam posset dici habere effectum infallibile, si id sit utile hominibus, non autem absolute, quia saepe non expedit nobis ea beneficia consequi: quomodo de extrema unctione dicere solemus, quoad effectum sanitatis corporalis.

Sed quidquid de hoc sit; nostra propositio solum asserit contra hereticos, licet Ecclesia instituere novas cærenomias, non ad justificandum peccatis mortalibus, sed ad alios fines. Probatur primo, exemplis Synagoga, vel hominum privatorum in Testamento veteri. Non est enim illa ratio, cur non possit Ecclesia Christi id, quod sine Dei mandato expresso, quamquam non sine Dei

inspiratione, aliqui privati homines vel Synagoga poterat. Genes. XXVIII, Jacob cum nondum Patriarcha esset, sed privatus homo, Deo quidem, ut videtur, impellente non tamen expresse mandante, novam cærenomiam excoigitavit. Erexit enim lapidem in titulum, fundens oleum desuper, et vocavit nomen loci illius Bethel in memoriam visionis, quam in eo loco haberetur. Item Synagoga Judæorum auctore Mardocheo addidit novum festum diem solemnum omnibus celebrandum, quem Deus non instituerat in lege, ut habemus Esther IX. Idem factum est tempore Judith in additione alterius festi; sic enim legimus c. ult. « Dies autem victorie hujus festivitatis ab Hebreis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore, usque in praesentem diem. » Neque obstat, quod hunc librum hereticci non recipiunt: satis enim est nobis, si fidem illi habeant, quam habent Licio, aut Sallustio; non enim hic agitur de aliquo abstruso dogmate, sed de historia rerum gestarum. Simile habemus in Machabeis libro primo, capite quarto, ubi institutor novum festum dedicationis altaris, ad quod festum celebrandum, etiam Dominus ipse in Hierusalem ascendit, Joannis decimo.

Secundo probatur ex Apostolorum exemplo, Apostoli enim Actor. XV, congregati in Concilio, novam cærenomiam instituerunt, nimurum ut Gentiles abstinerent a sanguine, et suffoco: quod certe musquam Deus iussert, nisi Judæi, et præterea illa erat evanuata, et abrogata lex illa Judaica per Christi mortem. Unde fuit vere nova cærenomia illa Apostolorum instituta ad alium finem, quam olim Judaica; unde vocatur dogma Apostolorum Actor. XVI. Et preterea jam supra probavimus multa alia Apostolorum instituisse, licet in Scripturis non habentur. Nulla autem est ratio, cur non possit modo Ecclesia, quod tunc poterat. Non enim Apostoli id fecerunt ex aliqua nova revelatione sibi concessa, sed ex potestate ordinaria gubernandi Ecclesie; ut patet ex eo, quod Concilium coegerunt, et collatis sententiis statuerunt, quod uile esse judicarunt.

Tertio: Si Ecclesia non posset id facere, vel repugnari esset ex parte Ecclesie, vel ex parte cærenomialium, vel ex parte novitatis, id est, vel non posset, quia non habet auctoritatem aliquid statuendi, vel quia cære-

monie (ut dicit Brentius) sunt propria Testamenti veteris, proinde non convenientia Testamento novo, vel quia non licet aliquid addere cærenomia a Christo instituti: At nihil horum dici potest: nam Ecclesiam posse aliquid statuere, manifeste patet, vel ex eo, quod ab initio fidei singulis artibus, Concilia celebrata sunt, que semper canones ediderunt: damnum autem omnia Concilia, manifesta insania esset; ut interim omittam argumenta plurima, quibus hoc ipsum alihi demonstravimus. Non repugnare autem cærenomias novæ legi, patet ex Sacramentis a Christo institutis, que sunt verissime cærenomiae, ut etiam adversarii concedunt. Denique non repugnare ipsam novitatem, patet, quia nusquam Dominus prohibuit, ne adderemus cærenomias ad Sacramenta ipsius commodius et utilius administranda. Imo cum Dominus paucissimas cærenomias instituerit, neo tradiretur modum, quo ministri debent, id reliquit sine dubio providentia pastorum ipsius Ecclesie, ut recte docet Augustinus ep. 418, c. 6.

Quarta propositio: « Cærenomias ab Ecclesia instituta non possunt omitti sine peccato, etiam citra scandalum. » Hæc pendet ab alia questione, An leges Ecclesiasticae obligent in conscientia: quam disputavimus lib. IV de Pontifice, c. 45, et sequentibus, Ratio precipua est ex Paula Roman. XIII: *Non est potestas nisi a Deo: quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et infra: *Ideoque necessitate subditi estote, non soli propter iram, sed etiam propter conscientiam.* (1). Quæ sententia etiamis ab Apostolo applicetur in particulari temporalibus Principibus, cum subjungit: *Si male egiris, time: non enim sine causa gladium portat: tandem sententia est generalis de omnibus habentibus potestatem, ut Calvinus concedit lib. IV Insti. c. 40, § 5. et patet ex illis verbis: Non est potestas, nisi a Deo.* Ista enim propositio aquivaleat huic: Omnis potestas a Deo est. Esse autem in Ecclesia potestatem doceat, ut Rom. XII: *Qui praest, in sollicitudine II. Corinth. XIII: Hac absens scripti, ut*

(1) Rom. XIII, 1, 2, 5 et 4. — (2) Rom. XII, 8; II. Cor. XIII, 10; Hebr. XIII, 17; Rom. XIII, 2 et 5. — (3) Act. XV, 28 et 29.

Prima dissensio fuit in Ecclesia fuit ob cærenomias legales, que dissensio sopita est ab Apostoli Act. XV, Ubi eum dicunt: *Visum est Spiritu sancto, et nobis, nihil ultra impone vobis oneris, prater haec necessaria, ut abstineatis vos a sanguine, etc.* (3), non vocarent onus legem cærenomialem; neque rem necessariam, nisi obligaret in conscientia.

Seconda dissensio fuit de die Paschatis, hoc est, de alia cærenomia. Et tanti fecit Ecclesia hanc cærenomiam, ut Victor Papa I, totam Asiam separare voluerit ab unitate fidelium, quod nollent Asiatici in ea re parere. Testis est Eusebius lib. V hist. cap. 23. Deinde vero Concilium Nicænum propter istam questionem potissimum convenit, ut scribunt Epiphanius heres. 70, et Constantinus in epist. sua apud Eusebius lib. III de vita Constantini: et Athanasius in epist. de synodis Arimini, et Selencia: ubi etiam addit Concilium Nicænum disertis verbis imperasse, ut omnes obedirent. Et Concilium Antiochenum paulo post celebratum, excommunicat can. 1. eos, qui legem Concilii Nicæni de Paschate non servant. Denique a Patribus habitui sunt hereticci, qui eam cærenomiali diverso modo servare volunt, ut patet ex Epiphanius heres. 50. Augustino heres. 29. et Theodoreto lib. III de fabulis hereticorum.

Tertia dissensio fuit de ritu Baptismi, an

haeretici vere baptizarent. Quæ etiam dis-
sensio multum exercuit Ecclesiam, et mul-
ta inde Concilia facta sunt, et tandem habiti
sunt haeretici Donatistæ, quod non obtin-
perarent definitioni Concilii generalis. Vide
Eusebium libro sexto hister. capite tertio
et Augustinum in magna parte tomii sep-
timi.

Aliæ fuerunt postea dissensiones de-
lectu ciborum, de temporibus jejuniorum,
de diebus festis, peregrinationibus, vigiliis,
cerevis, aliisque ceremoniis, ob quas nume-
rati sunt inter haereticos Eucratites apud
Epiphianum haeres. 46. et Augustinum ha-
res. 23. Deinde Manichei, qui plurimas ca-
remonias Ecclesie rejoicebant apud Augus-
tinum lib. XX contra Faustum, cap. 3. et 4.
Deinde Eustatiani apud Socratem lib. II.
cap. 33. tum Aerianni apud Epiphianum ha-
res. 75. et Augustinum haeres. 53. tum Vi-
gilantius apud Hieronymum in lib. contra
Vigilantium. Inde Claudius Taurinensis apud
Jonam in libris tribus de sacris imaginibus.
Inde Petrobrusiani apud Bernardum in epist.
240. Inde Waldenses apud Guidonem in
summa de haereticis : et Thaborite apud
Æneam Sylvium lib. de origine Bohemorum,
cap. 35. Denique Joannes Wiclefus
apud Thomam Waldensem, tom. III de Sa-
cralentalibus.

Ultimum probatur haec propositio : quia si
libera esset ceremoniarum observatio, nullo
modo fieri posset, ut aliquis erdo, et uni-
formitas in Ecclesia servaretur. Si enim
nunc vir servular uniformitas in rebus qui-
busdam præcipuis, cum tam severe id præ-
cipiat, quid fieret si esset res libera? Et ta-
men iubet Apostolus I. Corinth. XIV, ut
omnia honeste, et secundum ordinem fiant.
Quia ratio Calvinum movit, ut ceremonias
suis voluerit lege sanciri. Nam lib. IV Insti-
tut. cap. 10. §. 27. dicit, dissolvi suis ner-
vis, et deformari, ad dissipari Ecclesiam, si
unicuique licet mutare ceremonias, et §.
31. dicit, libera quidem conscientia debere
servari ceremonias, sic tamen, ut non con-
temptim habeantur, nec supra negligenter
prætereantur : et infra dicit non esse cri-
men si per imprudentiam, aut oblivionem
aliquid omittar; ubi indicat esse crimen
si per contemptum, vel crassam negligen-
tiam omittantur. At nihil aliud Ecclesia de
suis ceremoniis docet.

Quinta propositio : « Cæmonia non sunt
res indifferentes, sed sunt res utiles, merito-

riae, et pars quædam cultus divini. » Pro-
banda sunt haec omnia per partes. Ac pri-
mum, quod ceremonie sint utiles, probatur
his rationibus. Primo; Cæmonie, ut oriun-
tur ex interna pli affectione, et devotione,
ita etiam illam conservant, nutriunt, augent,
ut Augustinus docet lib. de cura pro mor-
tuis, c. 5. et epist. 119. cap. 11. et lib. IX
Confess. cap. 6. et 7. Et nos ipsi hoc expe-
rimor, cum intramus Basiliicas, ornatas, et
mundas, et crucibus, ac sacris imaginibus,
et aris instructas, et accensis lampadibus,
devotionem facillime concipimus : contra au-
tem cum ingredimur templa haereticorum,
ubi nihil est, nisi sedes ad concionandum;
et mensa lignea ad coenam faciendam,
videmur ingredi profanam aulam, non do-
mum Dei.

Secunda utilitas est, quod non solum af-
fectum, sed etiam intelligentiam juvent ca-
remonie, ut Augustinus docet eadem epist.
119. c. 7. et presertim rudibus sunt ceremonie
loco Scriptura, vel pictura. Adde quod
ali quando ex vetustis cæmoniis melius
persuadentur aliqua dogmata, quam multis
testimoniis. Certe sanctus Augustinus libro
primo de peccatorum merit. et remissione
capite 34. et libro quarto in Julianum, ca-
pita secunda apertissime se probare putavit,
peccatum originale esse in parvulis ante
Baptismum, quia secundum usum Ecclesiæ
exorcizantur, et insufflantur, et jubentur per
ora gestandum abrenuntiare Diabolo, et
operibus ejus.

Tertia utilitas est, quod juvent memori-
am. Nisi enim quotannis repræsentaremus
varii cæmoniis Domini ortum, apparitionem,
passionem, aliaque mysteria redemp-
tionis, facile mandarentur obliuioni tam
insignia beneficia.

Quarta est exercitium fidei. Valde enim
fidem exercemus cum contra Diabolum ar-
mamur signo crucis, vel aqua benedicta,
vel similibus rebus. Protestamus enim ea
ceremonia nos certo credere, tantam esse
potentiam crucifixi, ut ad ejus solam imagi-
nem daemones fugiant.

Quinta est conservatio religionis. Id enim
ceremonia prestant, ne religio vilescat,
et contemnatur, et sic paulatim pereat. Nam
excellenta religionis nostræ præcipua, quia
spiritualis est, non facile perspectivat a nobis,
qui corporei sumus. Ideo non proponuntur
nuda mysteria, sed vestiuntur, et ornantur,
ut externam quamdam majestatem sensibus

objiciant, et per eam majori cum reverentia
ab ipsa mente percipiuntur. Itaque id sunt
cæmonie religioni, quod sal carnibus, et
cortex medullæ. Quocirca recte Augustinus
lib. XIX contra Faustum, c. 41. affirmat
nullam religionem, neque veram, neque
falsam sine cæmoniis posse consistere. At-
que hinc apud veteres, Theologum esse, ni-
hil erat aliud, nisi scire que numina, quibus
cæmonies colerentur, ut ex Platone intel-
ligi potest in Dialogo de regno. Et apud Ju-
daeos summum quid fuisse, scire cæmonias
patet ex cap. XVIII Exod. ubi Jethro
monet Moseum, ut iudicia civilia committat
aliis, ipse autem doceat populum cæmonias,
et ritum colendi. Apud Christianos
quoque fuisse etiam in magno pretio cogni-
tionem cæmoniarum, vel una questio de
Paschate, abunde demonstrat. Quod idem
colligitur ex Basilio, epist. 63. Leone epist.
4. Innocentio epist. 1. ad Decentium, qui
reprehendit Episcopos, qui cæmonias
ignorant.

Sexta est distinctio Catholicorum ab ha-
ereticis. Nam Sacra menta sunt quidem sym-
bola, quedam, quibus discernimur ab infi-
delibus, tamen ab haereticis vix per Sacra
menta distinguui possumus, sed per cæmonias
optime distinguimus. Hoc enim tempore
signum crucis, abstinentia, et carnibus feria
sexta, et similia sunt optima signa distinguen-
tia Catholicos ab haereticis. Hac de causa ini-
tio Ecclesiarum mutarunt Apostoli Sabatnum in
Dominicam, ne videtur judaizare : et
Epiphanius in fine librorum contra omnes
haereses, recensuit cæmonias Ecclesie, ut
indicaret quadam veluti notas, quibus Ec-
clesia de omnibus sectis discernitur. Hinc
etiam sancti viri semper maluerunt mori,
quam cogi ad aliquam cæmoniam dimittendam,
cum intelligenter non abidere signum militie, nisi militie disertores. Testis
est S. Eleazarus lib. II Machab. cap. VI,
qui maluit occidi, quam simulare se come-
disse carnem suillam, nec eo modo videtur
religionem suam deseruisse : quem pos-
tea secuti sunt septem fratres Machabaei
libro secundo, capite septimo. Testis est
etiam ille, qui Tertullianus auctore in lib.
de corona militis, mori maluit, quam cum
ceteris militibus laurea coronari : quoniam
apud Christianum cæmonia erat id non
faece.

Jam vero, quod sint meritoriae, ac Deo
placeant, Probatur, quia omnia opera virtu-
tum Deo placent, et apud Deum premium
merentur, si sicut ut oportet, id est, cum
fide et charitate. Sunt autem cæmonie
opera virtutum. Nam ut minimum sunt
actus religionis, saepè etiam sunt actus simul
religionis, et aliquid alterius virtutis, et de-
nique cum sunt imperatae, sunt etiam actus
obedientie. Secundo, professio fidei exterior
Deo placet, ut patet Matt. X : *Qui me confes-
sus fuerit etc.*, et Roman. X : *Ore confessio
fit ad salutem* (1). Sed cæmonias profitentur
fidem, ut patet ; quia non minus co-
gnoscit Turca me esse Christianum, si vi-
deat me venerari crucem, quam si dicam
me esse Christianum. Unde etiam adversarii
fatentur, per Sacra menta nos protestari fi-
dem. Tertijs, Deo placet fides, spes, chari-
tas, devotio, et omnis interior actus bonus :
ergo etiam placebunt actus exteriores,
qui partim sunt effectus interiorum, par-
tini illos ipsos (ut diximus) agent et
conservant. Unde Exod. XVII, cum Mo-
ses oraret elevatis manibus, populus Dei
vinciebat, cum dimitteret manus, vincebatur.

Quod autem dici possint pars cultus divini,
probatur ; Nam ipsa naturalis ratio docet
hominem, qui constat animo et corpore,
debet Deum honorare et colere, et animo
per actus interiores, et corpore per exte-
riores. Unde Cyprianus in serm. de orat.
Dominica : « Cogitemus, inquit, nos sub
conceptu Dei stare : placendum est divinis
oculis, et habitu corporis, et modo vocis. »
Secundo, omnes aliae virtutes, licet in ani-
mo consistant principaliter, tamen consum-
mantur per actus exteriores, ut patet de
temperantia, fortitudine, et ceteris ; et
ergo non idem dicamus de religione? Et con-
firmatur, quia si oratio vocalis omnium con-
sensu est cultus Dei, cur non etiam adoratio
corporalis? Ut enim oratio vocalis est cul-
tus, quia est signum mentalis ; ita adoratio
erit cultus, quia est signum interna adora-
tionis. Tertijs natura docet, Deum esse co-
lendum summo modo, cum sit sumnum
esse. At magis colit qui corpore, et animo,
quam qui animo tantum ; igitur corporalibus
cæmoniis Deus potest coli. Quarto, Deus
vere offenditur, et ignominia afficitur non
solum actu interno, sed etiam externo ; igit-

(1) Matth. X, 32; Rom. X, 10.

tur honorandus est non solum actu interno, sed etiam externo.

Sed ad haec omnia responderent adversarii, non negare se, quin aliquibus cæremoniis Deus coli possit, et debeat, sed id negare de cæremoniis ab hominibus inventis. Deo enim non placet ullus cultus, quem ipse non instituit, aut certe, cui non dederit testimonium verbo suo.

At contra : Nam aut requiritur, ut in particulari, et expresse Deus approbaverit cultum, aut sufficit, si in genere, et in virtute probaverit. Non potest dici primum, Deo videbatur non placere cultum, quem ipse in particulari expresse non probaverit. Nam sine dubio placuit illi cultus Abel, qui obtulit de adipibus gregis sui, Gen. IV et Hebr. XI, et tamen hoc Deus non præcepérat : et similiiter placuit cultus Jacob, qui erexit lapidem in titulum Genes. XXVIII, et cultus B. Virginis, quæ vovit perpetuum virginitatem, quam Deus nusquam imperaverat : ergo sat erit, si in genere Deus aliquid commendaverit. Et hoc fatetur Calvinus. Nam lib. IV. Inst. cap. 10. §. 30. probare volens genitacionem in oratione esse bonam, imo et divinam, adfert illud testimonium Apostoli, I. Corinth. XIV : *Omnia honeste, et secundum ordinem fiant in vobis* (1), ac dicit, genitacionem esse bonam, et divinam, quia in genere indicatur a Paulo in illo decoro, quod præscribit in oratione. At hō modo omnes nostre cæremoniae sunt bona, et divina : nam indicantur in genere a Deo, et probantur multis modis. Primo, in hoc ipso testimonio Pauli non magis includitur genitatio, quam cereorū accentio, et sacre vestes, et alia id genus. Secundo, cum Deus jubet obediē præpositis in genere jubet servari omnes leges Ecclesiasticas, quarum non paucae sunt de cæremoniis. Denique, Deus est auctor omnium virtutum; Nam Sap. VIII dicitur de divina Sapientia : *Sobrietatem, et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus nihil est in vita utilius hominibus* (2), ubi enumerantur quatuor virtutes Cardinales, ad quas omnes alias reducuntur. Deus ergo docet, et commendat religionem, quæ est pars justitiae et proinde cultum externum, qui est pars quædam religionis.

Sexta propositio : *a Sapientissime institutum est, ut in Ecclesia Latina, Latine Sacra-*

menta administrentur. » Nota Primo : Cum de lingua, qua Sacraenta ministrari debent, agitur, debere excipi Matrimonium. Quia enim Matrimonium consistit in consensu mutuo, necessario requiruntur verba, vel nutus, qui ab ultraque parte intelligantur. Et similiiter confessio peccatorum debet fieri lingua utrius nota : licet Confessio non tam sit Sacramentum, quam Sacramenti materia.

Nota Secundo : Non esse de jure divino, qua lingua Sacraenta ministrantur, neque id ad essentiam Sacramentorum pertinere; tam enim valebit Baptismus, si ministretur Latine, quam si Italice, vel alia lingua : tamen ob multas, easque gravissimas causas, visum est Ecclesia, et ipsi Spiritui sancto, qui eam regit, ut sacramenta non ministrantur lingua vulgari, nisi forte in causa necessitatibus.

Nota Tertio : Nos loqui de Ecclesia Latina : nam in Ecclesia Graeca recte faciunt, cum Graeca lingua utuntur et in Ecclesia Syrie, cum utuntur lingua Chaldaica. Nam requiritur ad ministerium Sacramentorum lingua non vulgaris, sed quæ tamen non sit omnino incognita, saltem doctis, aliqui non invenientur pastores, et ministri necessarii. Tales autem sunt lingua Graeca, Chaldaica, et Latina : nulla enim est vulgaris, et tamen quelibet est communis, et nota peritus in suis regionibus. Idem fere potest de Arabicâ, qua nunc est communis multis orientalibus Provinciis, et in ea celebrantur officia divina, sed alia est Arabicâ vulgaris, alia Arabicâ, qua utuntur in sacris.

Probatur haec propositio Primo, ex Ecclesia antiqua consuetudine. Ecclesia Latina semper Latine Sacraenta ministravit, licet jamdudum desierit lingua Latina esse vulgaris. Id patet ex Isidoro, Alcuino, Amalario, Rabano, Strabone, Micrologo, Ruperto, Thoma Waldensi, qui scriperunt de divinis officiis in Hispania, Gallia, Germania, Italia, Anglia, quo tempore lingua Latina nusquam erat vulgaris, et aperte sime docent, lingua Latina Sacraenta ministrari solita. Describunt enim Latine totum ritum, et formalia verba, quibus uti oportet. Prateresse in Sacramentis ministrandis semper leguntur aliquæ partes divinae Scripturae, et maxime apud adver-

(1) I. Cor. XIV, 40. — (2) Sap. VIII, 7.

sarios : at non existabant tune Scripturæ, nisi Hebraice, Graece, et Latine, ut patet ex Beda libro primo histor. Gentis sue, capite primo ubi dicit, in Anglia sua etate fuisse quatuor linguas vulgares, sed Latinam fuisse communem omnibus ratione Scripturarum. Rabanus quoque libro tertio de Insti. Clericorum, capite octavo dicit, non existisse sua etate, nisi in his tribus linguis divinas litteras. Denique non preferrent adversarii editionem Germanicam, vel Gallicam, vel etiam Hispanicam, aut Italianam Scripturarum, nisi a paucis annis factam. Possent objicere editionem Gothicam, quam Ulphilas Episcopus Gôthorum fecisse dicitur in Tripartita historia libro octavo, capite decimo-tertio, et apud Socratem libro quartio, capite vigesimo-septimo. Sed Episcopus ille non prius id fecit, quam Arianus cum toto suo populo esse copit. Ade ultimo duo exempla, quæ aperiunt olim non fuisse usum lingue vulgaris in Sacramentorum celebratione. Unum est Moravorum, qui ut est apud Exacum Sylvum de origine Bohemorum, c. 13. impetrarunt a Pontifice Romano, ut possent officia divina celebrare, lingua Sclavonica. Alterum Bohemorum, quibus idem petentibus, negavit Gregorius Septimus, ut est in VII libro epistolarum ejus. At si fuisset usus communis tune linguae vulgaris, non petiissent habere licentiam.

Secundo, Sacraenta requirunt majestatem, et reverentiam quamdam, quæ certe melius conservatur, si utamur lingua non vulgaris, et communi. Quomodo enim equum est ut in Sacramentis ministrandis utatur alia domo, alii vestibus, alii instrumentis, quam ordinariis, et quotidianis: ita par esse videtur, ut utamur alia lingua. Nec tamen somniamus, ut putat Kemnitius, lingua Latinam esse magis sacram, quam sint catæ, sed hoc ipso dicimus eam habere plus venerationis, quod non est vulgaris.

Tertio expediat, ut verba Sacramentorum conceptis verbis, et eodem modo ab omnibus proferantur, ut periculum caveatur mutationis, vel depravationis. Id autem faciliter servabitur, si eadem lingua omnes utantur; difficulter, si diversis.

Quarto, si lingua vulgaris Sacraenta ministrantur, aperietur porta latissima ignorantiae : contenti enim erunt ministri, si scient legere. Itaque paulatim obliscentur lingua Latinam, atque ita non legent Patres, et proinde non intelligent Scripturas.

quos posse reconciliari, ut etiam baptizari, si Baptismo carcant, docet Augustinus lib. I de adulterinis conjugiis, cap. 26 et 28. et Concilium Quartum Carthaginense can. 76. et Leo I, epist. 91. ad Theodorum. Adde, quod nulli fere sunt in Ecclesia Latina adulti tam rudes, qui non intelligent verba Sacramentorum, licet Latina, aut certe non intelligent in genere per ea verba sibi tale, aut tale Sacramentum ministrari.

Esse autem incommode, si utamur lingua vulgaris patet Primo, quia impeditur commercium Ecclesiarum; non enim poterunt convenire in Ecclesia Germanorum, Anglorum, Polonorum, Itali, Galli, Hispani, neque contra. Quod multum nocet unitati, et communicationi, quæ deberet esse inter membra unius corporis. Et præterea cogentur Christiani extra suas regiones carere divinis officiis.

Secundo, Sacraenta requirunt majestatem, et reverentiam quamdam, quæ certe melius conservatur, si utamur lingua non vulgaris, et communi. Quomodo enim equum est ut in Sacramentis ministrandis utatur alia domo, alii vestibus, alii instrumentis, quam ordinariis, et quotidianis: ita par esse videtur, ut utamur alia lingua. Nec tamen somniamus, ut putat Kemnitius, lingua Latinam esse magis sacram, quam sint catæ, sed hoc ipso dicimus eam habere plus venerationis, quod non est vulgaris.

Secundo probatur ratione. Nam nulla est necessitas, que cogat lingua vulgari Sacraenta ministrari, et certe multa sunt incommoda, si id fiat. Non esse ullam necessitatem probatur. Nam si illa esset necessitas, ea maxime, ut intelligent id quod dicunt, qui Sacraenta percipiunt: at haec non est vera necessitas. Nam verba Sacramentorum, aut diriguntur ad elementa, ut consecratio Eucharistie, benedictio aquæ, et olei; clementia autem nullam linguum intelligunt: aut diriguntur ad Deum, ut formæ verborum deprecatoria qualis est in extrema unctione. Deus autem omnes linguis intelligit: aut diriguntur ad personas; sed consecrandas vel absolvendas, non autem instruendas et docendas, ut in Baptismo, et Absolutione, et proinde per accidens est, si persona intelligent. Cujus signum est, quia verissime, et efficacissime baptizantur, et reconciliantur etiam hi, qui non utuntur ratione, ut patet in Baptismo infantum, et in Reconciliatione negroforum, qui sunt a sensibus alienati: